

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті автор розглядає актуальні проблеми підготовки фахівців для дошкільних навчальних закладів в умовах реформування та трансформації вищої освіти в Україні; окреслені проблеми підготовки майбутнього вихователя ДНЗ; подане авторське тлумачення поняття професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів; проаналізовані підходи вітчизняних педагогів та психологів щодо проведення наукових досліджень у дошкільній освіті. На думку автора, головним завданням сучасної педагогіки є соціалізація особистості, допомога дитині в адаптації до суспільного середовища.

Ключові слова: дошкільна освіта, дошкільне виховання, дошкільні навчальні заклади, професійна підготовка майбутнього вихователя.

Вступ. Формування України як сучасної демократичної, правової держави безпосередньо пов'язано з розвитком освіти. Динамічні зміни в українському суспільстві, які характерні для всіх сфер буття, є неможливими без системного реформування національної системи освіти. При цьому модернізаційні перетворення мають здійснюватись відповідно до загальноцивілізаційних тенденцій розвитку національних освітніх систем. Населення України прагне високого рівня життя, а досягти цього можна тільки шляхом забезпечення рівного доступу її громадян до якісної освіти.

Становлення України як незалежної держави, її входження у світовий цивілізований простір, відмова від тоталітаризму як форми державного управління орієнтує на побудову громадянського суспільства, яке забезпечує пріоритет людини як особистості, духовної культури, національних цінностей. Така стратегія суспільного розвитку спонукає до реформування освітньої галузі, формування високоосвічених і національно свідомих громадян. Особливе місце у розвитку освіти в Україні займає дошкільна освіта як складова неперервної освіти.

Останнім часом суспільство почало висувати високі вимоги до компетентності педагога (вихователя). Становлення української держави, формування національної системи освіти в контексті загальноцивілізаційних трансформацій зумовлює потребу підготовки педагога (вихователя) нового покоління для всіх навчально-виховних систем взагалі, та зокрема для системи дошкільної освіти.

У сучасній системі дошкільної освіти відбуваються значні зміни, пов'язані з пошуками оновлення її змісту, перебудовою взаємодії у системі "педагог – дитина", появою різних типів і видів дошкільних установ тощо. Національна доктрина розвитку освіти передбачає перехід до нового типу гуманітарно-інноваційної освіти, що сприятиме зростанню інтелектуального, культурного, духовного потенціалу особистості й суспільства. Тому одним із завдань сучасної педагогіки, як зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти, є соціалізація особистості, тобто допомогти дитині у процесі засвоєння соціального досвіду увійти у суспільне середовище, оволодіти системою соціальних зв'язків, а також оволодіти умінням відтворювати соціальні зв'язки в активній діяльності. Це передбачає якісне, як змістовне, так і організаційне удосконалення навчального процесу в закладах освіти [7].

Мета статті полягає у розкритті актуальних проблем підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах трансформації вищої освіти в Україні, визначенні основних тенденцій розвитку системи дошкільної освіти та чинників, що на нього впливали.

Виклад основного матеріалу. Посилення соціального значення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах до роботи з дітьми зумовлено змінами, які відбуваються в суспільстві: Україна обрала європейський вектор розвитку. Саме тому, процеси трансформації, глобалізації та інтеграції, що відбуваються в соціально-економічному житті суспільства, вимагають якісних змін у концептуальних засадах професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.

Важливим залишається питання створення конкурентоспроможних фахівців, які будуть намагатися надавати освітні послуги на новому рівні якості життя, використовуючи отримані знання, впроваджувати їх на практиці, здійснювати професійну діяльність в сучасних ринкових умовах країни.

У педагогічному словнику поняття "професійна підготовка" тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [3, с.262]. За визначенням О. Абдулліної, професійна підготовка майбутнього педагога (вихователя) – це процес формування та

збагачення настанов, знань і вмінь, що необхідні майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу [1, с. 40]. Одне з найбільш повних визначень поняття професійної підготовки наводить Т. Танько: професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати.

Відомо, що професійна підготовка майбутнього вихователя ДНЗ до роботи з дітьми, загальний рівень його професійної майстерності залежить від комплексного підходу до побудови змісту професійної підготовки, виокремлення вагомих професійних знань, що сприяють оволодінню змістовою і процесуальною сутністю професійної діяльності майбутнього вихователя, забезпечення інтегративних міждисциплінарних зв'язків у формуванні цілісної системи професійних знань, розробці та впровадженні інноваційних форм і методів, використання, поряд із традиційним, активного й інтерактивного навчання. На підставі теоретичного аналізу наукової літератури ми розглядаємо *професійну підготовку вихователів ВНЗ як багатогранне поняття: як процес, спрямований на підвищення професійних знань та професійної майстерності; як здатність майбутнього фахівця опанувати новими знаннями; як інтегративне поєднування змісту науково-теоретичного з практичним.*

Професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до діяльності вийшла на якісно новий рівень свого розвитку.

У працях А.М. Алексюка, О.І. Гури, Р.І. Хмелюк та ін. досліджуються різноманітні аспекти вдосконалення професійної підготовки студентів, розкриваються основні функції майбутнього спеціаліста, що забезпечують ефективність процесу його адаптації до реальної професійної діяльності [1; 4; 9]. Основна увага приділяється підготовці творчої особистості майбутнього спеціаліста. Утім, проблему забезпечення високої ефективності професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів не можна вважати дослідженою достатньою мірою. Використання здобутків дослідників щодо професійної підготовки майбутнього вихователя зумовлено високою роллю його педагогічної праці, необхідністю постійної взаємодії між учасниками освітнього процесу, в якому дотримання обов'язків є особливо значущим, оскільки від цього залежить майбутнє вихованців.

У зв'язку з цим, виникає актуальна проблема забезпечення дошкільних навчальних закладів компетентними кадрами, професіоналізм яких сприятиме створенню гарних умов для розвитку особистості дитини. Отже, визначення дефініції "професійна готовність майбутнього вихователя ДНЗ" вимагає чіткої класифікації її структурних компонентів. Для успішного здійснення своєї діяльності майбутньому вихователю треба мати високу мотивацію свого призначення, усвідомлювати важливість і суспільну значущість своєї місії, пов'язаної з вихованням молодого покоління майбутнього країни. Крім того, педагог – вихователь повинен володіти низкою якостей, наявність яких дозволяє ефективно впливати на вихованців позитивним прикладом.

На сьогодні підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається науковцями як багатофакторна структура, головне завдання якої полягає у набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійно зростаючому інтересу до роботи з дітьми та їхніми батьками [2, с. 101].

Практика навчання у ВНЗ свідчить про те, що формування системи професійних знань і умінь сповільнюється, якщо студент погано розбирається в завданнях майбутньої професії, не виявляє до неї інтересу. І навпаки, якщо майбутній вихователь ДНЗ правильно оцінив значення обраної професії, його пізнавальна активність спонукається почуттям відповідальності за свою професійну підготовку, формування його як фахівця йде швидше й ефективніше.

Сучасні реалії орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативного реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у процес навчання і виховання [6].

Педагогічна діяльність вихователя дошкільного навчального закладу має багато спільного з роботою вчителя, разом з тим специфіка його роботи обумовлена віковими особливостями дітей дошкільного віку. Вихователь не стільки навчає, скільки керує ігровою, трудовою, художньою і іншими видами діяльності дітей.

Проблеми професійної діяльності вихователя дитячої дошкільної установи, її специфіка та зміст розглядалися вітчизняними дослідниками. Серед них: В. Логинова, Л. Поздняк, Л. Семущина та ін.

Навчальним планом з підготовки фахівців у ВНЗ передбачена певна кількість годин як на самоосвіту, так й на науково-дослідну роботу. Потреба і здатність до самоосвіти та саморозвитку майбутнього вихователя передбачає наявність умінь: планувати й організувати свою самоосвітню діяльність; самостійно вчитися; усвідомлювати свій індивідуальний стиль навчання, мислення; мати потребу в самоосвіті та саморозвитку; оцінювати досягнутий рівень самоосвіти і саморозвитку. Готовність до виконання науково-дослідної діяльності має такі показники: володіння методологією планування і здійснення науково-дослідної роботи, в тому числі в сфері предметної професійної

підготовки; уміння розробляти науковий апарат дослідження; уміння застосовувати різні методи психолого-педагогічних досліджень; уміння організувати та проводити науково-дослідну роботу; уміння обробляти та оцінювати результати науково-дослідної роботи; уміння узагальнювати і робити висновки за результатами науково-дослідної роботи; мати прагнення до пізнання суті педагогічних явищ, удосконалення навчального процесу. Здатність до рефлексії, самоконтролю і корекції процесу і результату професійної діяльності характеризується наявністю таких показників: уміння здійснювати рефлексію професійної діяльності; уміння аналізувати, оцінювати і коректувати процес і результат освітнього процесу; уміння контролювати, аналізувати і коригувати свою поведінку як майбутнього вихователя; наявність тенденції до рефлексії і самоконтролю в процесі соціальної взаємодії. На основі теоретичного аналізу проблеми дослідження можна стверджувати, що всі компоненти готовності вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності взаємопов'язані між собою і утворюють систему.

В умовах зростання інтелектуальної змістовної праці, конкуренції освітніх послуг, особливого значення набуває проблема якості підготовки фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти, впроваджувати нові освітні технології. Ефективність роботи освітніх закладів залежить не лише від програм навчання і виховання, а й від особистості вихователя, його взаємин з дітьми. Кожен талановитий, висококваліфікований, спостережливий вихователь поєднує у своїй практиці загальнотеоретичні досягнення педагогіки, власний досвід, особистісні переваги та особливості дітей, з якими він працює. Тому навіть найдосконаліша теорія не може дати вичерпної відповіді, яким бути вихователю, однак вона є основою, на яку мусить спиратися навіть найобдарованіший з них. Очевидно, саме ці їхні якості мав на увазі дослідник народної педагогіки О. Духнович, стверджуючи, що людина, яка присвячує себе вихованню дітей, повинна від природи на це бути обраною.

Особливої уваги потребують діти, які перебувають на вихованні у дитячих дошкільних закладах у сільській місцевості. І не тому, що вони особливі. Слід зазначити, на превеликий жаль, що умови функціонування дитячого садка у місті та на селі відрізняються між собою: неухильно скорочуються сільські школи, будинки культури, бібліотеки, дошкільні установи; не вистачає сучасних технічних засобів навчання, науково-методичного забезпечення, відповідного фінансування. Щоб педагогічному колективу дошкільного закладу освіти правильно визначити стратегію соціально-педагогічного розвитку, необхідно це враховувати.

Від учителя, його компетентності, сформованої під час професійного навчання, залежить якість педагогічного процесу. Сучасні дошкільні заклади потребують вихователів-майстрів, які мають постійно удосконалювати свою педагогічну майстерність, підвищувати свій професійний рівень.

Висновки. Таким чином, на підставі теоретичного аналізу проблеми дослідження ми дійшли до висновку, що сучасні дошкільні заклади потребують вихователів-майстрів, які мають постійно удосконалювати свою педагогічну майстерність, підвищувати свій професійний рівень. Проте для цього необхідна глибока внутрішня мотивація, прагнення постійно працювати над собою. Навчальна діяльність педагога (вихователя) повинна мати творчий характер, враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності. Все починається з підготовки педагогів, вдосконалення їх професійно значущих якостей: компетентності, креативності, комунікативності, інноваційності.

Отже, реформування освіти в Україні спонукає при професійній підготовці фахівців для дошкільних установ здійснювати наукові підходи щодо оновлення змісту освіти, втілення ефективних форм і методів, запозичуючи передовий європейський та світовий досвід, але не відкидаючи національних надбань.

Використані джерела

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* / О.А. Абдуллина. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Алексюк А.М. *Педагогіка вищої освіти України: Підручник для студентів, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів.* – К.: Либідь, 1998. – С. 101
3. Вишнякова С.М. *Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика* / С.М. Вишнякова. – М.: НМЦ
4. Гура Л.М. *Педагогические основы формирования социально-психологической готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Гура Л.М. – Иркутск, 1994. – 209 с.
5. Кузьменко В. *Індивідуалізація виховання і навчання в дошкільних закладах [методичні рекомендації для дошкільних працівників]* / Віра Кузьменко. – К.: КМПУВ імені Б. Грінченка, 2002. – 44 с.
6. Кузьмина Н.В. *Проблемы повышения профессионализма педагогов* / Н.В. Кузьмина, А.А. Реан // *Вопросы психологии.* –1989. – № 5. – С. 185-186.
7. Миценко В.І. *Індивідуальний підхід до виховання дітей у педагогічній спадщині Г. Спенсера (1820-1903 рр.)*: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Валерій Іванович Миценко. – Кіровоград, 2002. – 18 с.

8. Пехота О.М. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя: Автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04. – К., 1997. – 52 с.
9. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова та ін.; за заг. ред. І.І. Загарницької. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
10. Сайко Н.О. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2004.
11. Хмелюк Р.И. Профессиональный отбор и первоначальная подготовка студентов в педагогических институтах: дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 / Р.И. Хмелюк. – Одеса, 1971. – 515 с.

Solovyova-Nikitina L.

CURRENT PROBLEMS OF TRAINING TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN TERMS OF TRANSFORMATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article examines the current problems of training for pre-school education, the reformation and transformation of higher education in Ukraine; outlined the problem of training future kindergarten teacher to the profession; definitions of "training", "future teacher training", "professional readiness of the future teacher Regulations"; reviewed research approaches local educators and psychologists to address this issue. Based on the theoretical analysis of scientific literature identified the author's vision of training teachers universities as multifaceted concept that can be considered in three areas: process aimed at improving professional skills; Future professional ability to master new knowledge; integrated scientific and theoretical content with practical skills.

The formation of Ukraine as an independent state, its entry into the civilized world space, the rejection of totalitarianism as a form of governance focuses on building civil society, which provides priority as human beings, spiritual culture, national values. This strategy of social development leads to reform the educational sector, the formation of highly and nationally conscious citizens. A special place in the development of education in Ukraine should take pre-school education as part of lifelong learning.

The author reveals the dependence of the effective future careers as educator of his training, professional knowledge and skills to use this knowledge in practice, a willingness to exercise professional activities in the current market conditions of the country. Vocational training future educators as professionals, according to the author, will be effective the following conditions: updating curriculums and programs that promote the development of teachers as individuals and improvement of their professional skills; introduction of innovative technologies in teaching – educational process in the kindergarten and the use of modern learning tools

Key words: *preschool education, preschool education, preschool education, professional training of the future teacher.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.